

OPERELE JURISTULUI PIERRE PITHOU ÎN BIBLIOTECILE DIN TRANSILVANIA

Elena DAMIAN*

Résumé Pierre Pithou (1539-1596), personnalité marquante de la Renaissance française, fait partie d'une famille de juristes célèbres, qui, par leurs oeuvres, sont présents aussi dans les plus prestigieuses bibliothèques de Transylvanie. La famille dont il fait partie est "un séminaire de grands hommes", selon l'affirmation de Jacques Cujas, et Pierre Pithou, le plus important représentant. Elevé par son père dans le goût des études classiques, il a très bien connu le latin, le grec et l'hébreu. Il a été apprécié de son vivant aussi bien pour ses travaux considérables de jurisprudence, que pour sa collaboration à la rédaction de la Satyre Ménippée, ou pour son activité d'humaniste, ou pour son infatigable activité de recherche des manuscrits. Sa réputation de jurisconsulte s'est étendue non seulement en France, mais en Europe aussi. Ses oeuvres ont circulé de même sur le territoire de la Transylvanie et la présence de quelques exemplaires de valeur dans les plus importantes bibliothèques témoigne du fait que les écrits de Pierre Pithou ont été appréciés et collectionnés par nos intellectuels, parmi lesquels une place d'honneur occupe l'érudit Timotei Cipariu. Leur mise en valeur nous a semblé bien nécessaire.

Mots clés: Pierre Pithou, juriste, Renaissance, Transylvanie, bibliothèque.

* Lect. univ. dr. asociat Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir” București, Facultatea de Drept, Cluj-Napoca, e-mail: elena@sese.ro

Personalitate marcantă a Renașterii franceze, Pierre Pithou face parte dintr-o familie de juriști celebri, care, prin operele lor, sunt prezenți și în marile biblioteci din Transilvania. Despre familia Pithou din secolul al XVI-lea, Jacques Cujas afirma: „este un seminar de oameni însemnați”.¹

Întemeietorul familiei a fost Pierre Pithou I (1496-1556), erudit și avocat, tatăl mai multor fii cu cariere strălucite.

Din prima căsătorie a avut doi gemeni, Jean și Nicolas.

Jean Pithou (Troyes, 1524 – Lausanne 1602) a fost medic, dar și autorul unor lucrări precum:

- *Traité de police et du gouvernement des républiques* (Lyon, f.a., in-8°);
- *Instructions pour tous états, en laquelle est sommairement déclaré comme chacun en son état se doit gouvernr et vivre selon Dieu* (Lyon, 1566, in-8°), un ghid de conduită creștină.

În colaborare cu fratele său Nicolas, a scris *Institution du mariage chrétien* (1565). Din cauza persecuțiilor religioase, a fost nevoit să se refugieze la Lausanne.

Nicolas Pithou (Troyes, 1524-1598) a îmbrățișat cariera de avocat. A fost reformat, la fel ca fratele său, iar coreligionarii lui din Troyes l-au însărcinat să le pledeze cauza. A scris *Histoire ecclésiastique de l'Eglise réformée de Troyes* (1589), în care expune originile calvinismului în orașul natal.²

Din al doilea mariaj, Pierre Pithou a avut alți doi fii renumiți, François și Pierre.

¹ *La Grande Encyclopédie. Inventaire raisonné des sciences, des lettres et des arts, par une société de savants et de gens de lettres, sous la direction de M.Berthelot, vol. I-XXXI, Paris, H.Lamirault et C-ie, Editeurs, 1885-1902, vol. XXVI, p. 991.*

² *Ibidem; Dictionnaire des Lettres Françaises. Le seizième siècle, publié sous la direction de Monseigneur Georges Grente. Colaboratori: Albert Pauphilet, Louis Pichard, Robert Barroux, Paris, Arthème Fayard, Editeur, 1951, p. 570-571; Grand Larousse encyclopédique en dix volumes, Paris, Librairie Larousse, 1960, vol. VIII, p. 522.*

François Pithou (Troyes, 1543-1621) a fost avocat în Parlamentul din Paris. A călătorit în Anglia, Italia și Germania.³ Este autorul sau editorul mai multor lucrări dintre care menționăm:

- *Traité de la grandeur des droits, prééminences des rois et du royaume de France* (Troyes, 1587, in-8°);
- *Rhetores latini ex veteribus manuscriptis aucti et restituti...*, ex bibliotheca Francisci Pithoei, ..., Parisiis, ex officina Plantiniana, apud Hadrianum Perier, 1599, in-4°;⁴
- *Liber legis salicae glossarium sive interpretatio rerum et verborum obscuriorum quae in ea lege habentur, ex bibl. Fr. Pithoei*, (Paris, 1602, in-8°);⁵
- *Discours véritable de ce qui s'est passé en la ville de Troyes, sur les poursuites faites par les jésuites pour s'y établir depuis l'an 1603 jusqu'au mois de juil. 1611* (Troyes, 1612, in-8°).

François a lăsat drept moștenire cea mai mare parte a bunurilor sale orașului natal, pentru a ajuta la fondarea unui colegiu.⁶

Pierre Pithou (1539-1596) a fost cel mai important reprezentant al acestei familii. Asupra lui ne vom îndrepta atenția în prezenta lucrare.

Pierre Pithou (Pithoeus Petrus) s-a născut în anul 1539, la Troyes. Tatăl său, avocat în baroul din acest oraș, l-a îndemnat să-și aleagă și el aceeași carieră. În cultura clasică, a fost inițiat de părintele lui. La vârsta la care copiii obișnuiți abia știau să citească, Pierre cunoștea deja bine limbile greacă și ebraică. Și-a început studiile la Troyes, apoi le-a continuat la Paris.⁷ Hotărâtoare pentru viitoarea sa carieră au fost, însă,

³ *Dictionnaire des Lettres Françaises. Le seizième siècle*, p. 570.

⁴ În colecțiile Bibliotecii Academice Clujene (BACJN), există un exemplar din această lucrare care i-a aparținut lui Timotei Cipariu, volum bine conservat, legat în pergament (Fondul Blaj, cota B 4107); vezi și: Sidonia Puiu, Dora Daisa, *Biblioteca lui Timotei Cipariu. Catalog*, I-V, Cluj-Napoca, Biblioteca Filialei Cluj-Napoca a Academiei Române, 1990, vol. IV, p. 961, poziția 3568.

⁵ La BACJN, se păstrează un exemplar (Parisiis, 1666) din Fondul Blaj, exemplar care i-a aparținut lui Timotei Cipariu (cota B5541); vezi și: Sidonia Puiu, Dora Daisa, op. cit., vol. III, p. 666, poziția 2533.

⁶ *La Grande Encyclopédie. Inventaire raisonné...*, op. cit., p. 992.

⁷ *Ibidem*, p. 991.

cursurile ținute de juristul Jacques Cujas⁸ la Bourges și Valence, pe care le-a urmat timp de cinci ani.⁹ În acea perioadă, s-a împrietenit cu Antoine Loisel¹⁰. În anul 1560, la vârsta de douăzeci și unu de ani, s-a înscris în baroul din Paris, iar prima sa pledoarie s-a bucurat de un real succes.

Pierre Pithou, ca și frații săi, a fost crescut în spiritul religiei reformate. Pentru a scăpa de persecuții, în anul 1568, a fost nevoit să se refugieze la Basel. Reîntors la Paris, a fost salvat printr-un miracol din masacrul din Noaptea Sfântului Bartolomeu (noaptea de 23 spre 24 august 1572, noapte în care au pierit peste 2000 de hughenoti), de prietenul său Antoine Loisel care l-a ascuns. În anul următor, a renunțat la religia reformată și a fost numit judecător. În anul 1579, a devenit substitut al procurorului general al Parlamentului din Paris (Jean Guesde era prietenul său). Timp de trei ani, a fost și procuror general în Guyenne, unde l-a reîntâlnit pe Antoine Loisel, care era aici avocat general. A fost, de asemenea, numit procuror general în Parlamentul din Paris, de către regele Henric al IV-lea. În ultimii ani, și-a reluat locul în barou.

Încă din timpul vieții, Pierre Pithou s-a bucurat de stima contemporanilor săi, atât pentru lucrările sale din domeniul juridic, cât și pentru colaborarea sa la redactarea lucrării *La Satire Ménippée*, pamflet

⁸ Vezi: Elena Damian, *Les oeuvres du juriste Jacques Cujas dans les bibliothèques de Transylvanie*, în: *Efficiency of legal norms international*. Conference (2012; Cluj-Napoca) Efficiency of legal norms: International Conference: 23-24 martie 2012, Cluj-Napoca. coord.: Elena-Mihaela Fodor, Paul Popovici, Corina Buzdugan, București, Editura Hamangiu, 2012, p. 92-96.

⁹ *Dictionnaire des Lettres Françaises*, p. 571.

¹⁰ Antoine Loisel sau Loysel (1536-1617) a fost și el o personalitate marcantă a Renașterii franceze. A fost elevul și executorul testamentar al filosofului Pierre de La Ramée, cunoscut mai ales sub numele de Ramus (1516-1572.), cel care a elaborat un vast program de reformă, mai cunoscute fiind ideile sale legate de introducerea și dezvoltarea științelor și a dreptului în învățământul universitar. Antoine Loisel a fost și prietenul lui Jacques Cujas, ale cărui cursuri le-a urmărit la Toulouse, Bourges, Paris sau Valence. A fost un mare erudit și un poet latin de renume. A avut asupra lui Pierre Pithou o influență pozitivă, mai ales în domeniul dreptului. Cf. *Dictionnaire des Lettres Françaises. Le seizième siècle*, op. cit., p. 460, 571 și 596; vezi și: Elena Damian, *Pierre de La Ramée, personalitate marcantă a Renașterii franceze, în bibliotecile transilvănene*, în „Transilvania” /serie nouă, anul XXXIX (CXV), nr. 11-12, Sibiu, 2010, p. 71-75.

politic celebru „îndreptat împotriva Ligii, și care a servit într-o oarecare măsură [...] cauza regelui Henric al IV-lea”.¹¹ *La Satire Ménippée*, al cărei titlu este „inspirat de *Satirele menipee* ale lui Marcus Terentius Varro (116-27?î. Chr.), imitator la rândul său al filosofului cinic grec Menippos”¹², a apărut în preajma lunii mai a anului 1594. Este „o parodie a Statelor generale ținute la Paris de către șefii Ligii la 10 februarie 1593”.¹³ Pamfletul a fost elaborat după convertirea, sfințirea și intrarea în Paris a noului rege Henric al IV-lea. Planul i-a aparținut lui Jean Leroy. Redactarea a fost făcută de profesorii Florent Chrestien și Jean Passerat și de juriștii Pierre Pithou, Jacques Gillot și Nicolas Rapin. Scrisă imediat după victorie, *Satira Menipee* a avut un succes răsunător și, începând cu anul 1594, au apărut încă alte șase ediții.¹⁴ Opera este considerată o „capodoperă a genului satiric renascentist”,¹⁵ la care și-a adus o valoroasă contribuție și Pierre Pithou.

Reputația sa de jurisconsult a depășit granițele Franței, fiind apreciat și în alte țări din Europa. Istoricul Jacques Auguste de Thou (1553-1617) „a salutat cu un vădit respect erudiția sa juridică”.¹⁶

Pierre Pithou a fost apreciat și ca umanist, ca erudit desăvârșit. „Neobosit în cercetarea manuscriselor, a fost primul editor al lucrării *Fables de Phèdre* pe care a publicat-o în 1596, după un manuscris descoperit de fratele său François.”¹⁷ În renumitul *Catalog* al lui Fred Schreiber (poziția 281), găsim ediția: Phaedrus, *Fabulorum Aesopiarum libri V. Nova editio* (Editor N. Rigault), R. Estienne III, 1617. Este ediția a doua a *Fabulelor* lui Phaedrus, pregătită de Nicolas Rigault. „Epistola lui Rigault, adresată lui J.A. de Thou este retipărită după ediția din 1599, iar cea a lui Pierre Pithou către fratele său François, după ediția princeps

¹¹ *Dictionnaire des Lettres Françaises. Le seizième siècle*, p. 633.

¹² V.-L. Saulnier, *Literatura franceză*, traducere de Sorin Mărculescu, București, Editura Albatros, 1973, vol. I, p. 267.

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ *Idem*, p. 268.

¹⁵ *Dicționar istoric critic. Literatura franceză*, coordonator Angela Ion, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1982, p. 50.

¹⁶ *La Grande Encyclopédie. Inventaire raisonné*, p. 992.

¹⁷ *Ibidem*.

din 1596”¹⁸. Acest volum elegant, imprimat cu litere roșii și negre, este „cea mai impresionantă producție a lui Robert III și este universal recunoscută ca fiind rară”¹⁹.

A mai editat și operele lui Quintilian (Marcus Fabius Quintilianus, cca 35-96 d. Chr., retor și pedagog roman, „autorul celui mai complet tratat despre arta retorică din câte ne-a transmis antichitatea”²⁰ – *Arta oratorică*, 12 cărți), Petronius (Caius Petronius Arbiter, ?-66 d. Chr., scriitor latin; romanul de moravuri *Satiricon* „este una din cele mai originale și valoroase creații literare ale antichității clasice”²¹), Persius (Aulus Persius Flaccus, 34-62 d. Chr., poet latin; *Satirele* sale „vizând moravuri ale vieții literare a vremii excelează în sinceritate”²²), Iuvenal (Decimus Iunius Iuvenalis, 67-cca130/140 d. Chr., poet roman; *Satirele* sale „înfieră moravurile corupte ale Romei imperiale”²³) sau Salvien (cca 390-cca 484 d. Chr., preot la Marseille și scriitor ecleziastic, autorul unor tratate teologice precum *Du gouvernement de Dieu*²⁴).

Vom menționa cele mai importante ediții cunoscute:

- Pseudo-Quintilian, *Declamations* (editor P. Pithou), Paris, M.Patisson, 1582-1584, in-folio. „Este o colecție de 145 (din 388 la origine) de exerciții retorice care, deși atribuite lui Quintilian de manuscrise, nu sunt cu siguranță ale lui”²⁵. Descoperirea unui nou manuscris i-a permis lui Pithou să publice 9 *Declamations* pentru prima oară în această ediție; înainte doar 136 erau cunoscute. Volumul mai cuprinde și ediția princeps a lucrării *Declamations* (fragmente) a lui Calpurnius Flaccus precum și o nouă recenzie a operei *Dialogus* a lui Tacitus, bazată pe noile surse din manuscrisul nou descoperit de Pithou.²⁶

¹⁸ Fred Schreiber, *The Estiennes* [Catalog], New York, E.K. Schreiber, 1982, p. 226.

¹⁹ *Ibidem*. Este vorba de Robert Estienne III, reprezentant de seamă al celebrei dinastii de tipografi Estienne (Stephanus).

²⁰ *Mic Dicționar Enciclopedic*, ediția a III-a revăzută și adăugită, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1986, p. 1396.

²¹ *Ibidem*, p. 1297.

²² *Ibidem*, p. 1292.

²³ *Ibidem*, p. 884.

²⁴ *Nouveau Petit Larousse*, Paris, Librairie Larousse, 1968, p. 1673.

²⁵ Fred Schreiber, *op. cit.*, p. 208, poziția 255.

²⁶ *Ibidem*.

- Petronius Arbiter, T., *Satyricon* (editor P. Pithou), Paris, M. Patisson, 1587, in-12°. Este a doua ediție revizuită și amplificată de P. Pithou. Prima ediție fusese publicată cu zece ani înainte. P. Pithou adusese dovezi din trei manuscrise (care s-au pierdut ulterior), iar „ediția lui este ultima de o reală importanță”²⁷.
- Persius Flaccus, Aulus, *Satyrarum liber*; Juvenalis, Decimus Junius, *Satyrarum lib[r]i* (editor P. Pithou), Paris, M. Patisson, 1585, in-8°. „Este prima ediție cu adevărat importantă a *Satirelor* lui Persius și Juvenal”²⁸. Pithou a fost impulsionat să publice aceste texte îmbunătățite datorită unui manuscris din secolul al IX-lea, redactat în Abația benedictină din Lorsch, dăruit de fratele său François. Acest manuscris „care este cea mai bună și cea mai veche sursă de text pentru cei doi satirici”²⁹ se află azi la Montpellier și este cunoscut în general sub numele de *Codex Pithoeanus*, după numele primului său editor. În colecțiile BACJN, se păstrează această valoroasă lucrare într-o ediție din 1590 (din Fondul Unitarian): Persius, Flaccus Aulus, *Satyrarum liber*; Juvenalis, Decimus Junius, *Satyrarum lib. V. Sulpiciae satyra I cum veteribus commentariis nunc primum editis ex bibliotheca P. Pithoei I.C. cuius etiam Notae quaedam adiectae sunt*, Heidelbergae, [in officina Sanctandreae], 1590, in-8°. Volumul, destul de bine conservat, este legat în pergament și cuprinde câteva însemnări manuscrise și sublinieri (cota U64556).
- Salvianus, Massiliensis, *De gubernatione Dei et de iusto praesentiquae eius iudicio libri VIII, ..., Ex bibliotheca P. Pithoei I.C.*, Parisiis, apud Sebastianum Nivellium, ..., 1580, in-8°. Acest exemplar se găsește în colecțiile BACJN în Fondul Reformat (cota R 83513). În ceea ce privește aspectul grafic, remarcăm: tiparul negru, frontispicii, letrine ornate, text în limba latină, unele pagini cu marginalia, index (31 p.) pe 2 coloane. Volumul este bine conservat, legat în piele gălbuie, cu însemnări manuscrise și sublinieri cu cerneală neagră, în carte și pe coperta întâi, în interior. Pe pagina de titlu, găsim însemnarea manuscrisă a posesorului: „Est Sam. Szathmár Némethy, 1682, Lugd. Batavor.”³⁰

²⁷ *Ibidem*, p. 211, poziția 260.

²⁸ *Ibidem*, p. 209, poziția 258.

²⁹ *Ibidem*.

³⁰ Szatmárnémethi Samuel (1658-1717) a fost profesor la Colegiul reformat din Cluj și preceptor al principelui Mihai Apafi II, în 1693. a studiat la Viena, Utrecht, Leyda și Franeker. Din 1695, a predat teologia. A slujit cu pasiune învățământul. Prin testament, și-a lăsat casa ecleziei, cu dorința expresă ca în aceasta să locuiască întotdeauna un profesor. Biblioteca și-a dăruit-o colegiului. A desfășurat și o activitate literară. Patru din

Amintim, de asemenea:

- *Epigrammata et Poematia vetera, quorum pleraque nunc primum ex antiquis codicibus, ...*, Parisiis, Nic.Gilles, 1590, in-12°. În colecțiile Bibliotecii Județene Mureș, Biblioteca Teleki-Bolyai (BTBTGM), se păstrează ediția: *Epigrammata et poematia vetera...*, [editor Pierre Pithou?], Lugduni, apud Jacobum Chouët, 1596 (In fine), ex typographia Antonii Candidi, [Genève], in-8°, cu ex libris: Teleki și posesorul: Godofredus Poschke Regiomontanus, 1724.³¹

A editat și:

- *Annalium et historiae Francorum ab anno... DCCVIII ad an. DCCCCXC scriptores coetanei XII...*, Francofurti, apud Andreas Wecheli heredes, Claudium Marnium et Joannem Aubrium, 1594. La BACJN, există această ediție în Fondul Blaj, posesor Timotei Cipariu, cota B 4702.³²

- Paulus Diaconus, *Historiae miscellae... auctae ad... annum Christi 806, libri XXIII*, Basileae, apud Petrum Pernam, 1569, in-8°. La BTBTGM, se păstrează acst exemplar cu ex libris: Mvhelyi Ref. Kollég. Și Teleki și posesorii: Sigismundus Saurau Stiriensis și G. Präidschelläus.³³

- Theodosius II, *Imperatorum Theodosii Valentiniani, Maioriani, Anthemii, Novellae constitutiones*, Paris, R. Estienne II, 1571, in-4°. Este ediția princeps a operei *Novellae*, „care formează prima colecție a noilor Constituții care au urmat compilației Codului Theodosian, stabilind o uniformitate a legii în Imperiul Roman de Est și de Vest în secolul al V-lea. Aceste texte sunt cruciale pentru cunoștințele noastre despre istoria timpurie a dreptului. Editorul Pierre Pithou, cel mai abil intelectual din

cărțile sale se află în Biblioteca reformată. Cf. : Török István, *A koloszvári ev.ref. Collegium története*, vol. I-III, Koloszvár, 1905, vol. I, p. 86-96. Exemplarul păstrat la BACJN a fost achiziționat de el în perioada studiilor pe care le-a făcut Leyda.

³¹ *Catalogus Librorum Sedecimo Saeculo Impressorum Bibliothecae Teleki-Bolyai Novum Forum Sicularum/ Catalogul cărților tipărite în secolul al 16-lea din Biblioteca Teleki-Bolyai*, Tg Mureș, red. Sebestyén Spielmann Mihály, Ambrus Hedvig, Balász Lajos, Ovidia Mesaroș, I-II, Târgu Mureș, Biblioteca Județeană Mureș, 2001, vol. I, p. 247-248, poziția E 46.

³² Vezi și: Sidoniu Puiu, Dora Daisa, *op. cit.*, vol. I, p. 39, poziția 151.

³³ *Catalogus Librorum Sedecimo Saeculo Impressorum Bibliothecae Teleki-Bolyai*, *op. cit.*, vol. II, p. 44, poziția P 42.

Franța, după Scaliger, dedică lucrarea marelui intelectual jurist Jacques Cujas.³⁴

A comentat operele lui Quintilian și a lui Juvenal (păstrate în ediții mai târzii):

- Quintilianus, Marcus Fabius, *Institutionum oratoriarum libri duodecim...*, Lugd. Batav. et Roterodami, ex officina Hackiana, 1665. La BACJN există această ediție în Fondul Blaj, posesor Timotei Cipariu, cota B 2372.³⁵

- Juvenalis, Decimus Junius, *Satiras veteres commentarii a P. Pithoeo I.C.-to primum edti Lutetiae an MDLXXXV*, Pars I-II, Parisiis, sumptibus et typis Firmini Didot, 1810. La BACJN se păstrează această ediție în Fondul Blaj, posesor Timotei Cipariu, cota B1767.³⁶

Pentru unele lucrări, Pierre Pithou a avut calitatea de corector:

- Querolus, *Antiqua comoedia*, (editor P. Daniel), Paris, R. Estienne II, 1564, in-8°. „Este ediția princeps a acestei comedii anonime atribuită lui Plaut în manuscrise, dar probabil ea a fost scrisă în Galia”.³⁷ Ea a fost descoperită de renumitul umanist și jurisconsult din Orléans, Pierre Daniel (1530-1603) care i-a adăugat treizeci de pagini cu note la text. „Penultima filă conține corecturile trimise lui Daniel de către Pierre Pithou”.³⁸

Dar, de departe, cele mai importante sunt operele sale de autor, vădind preocupările lui juridice și istorice³⁹ în special. Menționăm câteva din cele mai cunoscute lucrări:

- *Opera sacra juridica, historica, miscellanea collecta* (Paris, 1609).
- *Corps de Droit canon* (Paris, 1687; scrisă în colaborare cu fratele său, François; a avut un tiraj de 1500 de exemplare⁴⁰).
- *Observations sur le Code Justinien /Observations ad Codicem et Novellas Justiniani* (Paris, 1689, în colaborare cu fratele său, François).

³⁴ Fred Schreiber, *op. cit.*, p. 196, poziția 241.

³⁵ *Ibidem*, vol. IV, p. 941, poziția 3499.

³⁶ *Ibidem*, vol. III, p. 597, poziția 2285.

³⁷ Fred Schreiber, *op. cit.*, p. 191, poziția 234.

³⁸ *Ibidem*.

³⁹ Henri-Jean Martin, *Classements et conjonctures*, în *Histoire de l'édition française. Le livre conquérant. Du Moyen Age au milieu du XVIIe siècle*, Paris, Fayard, Cercle de la Librairie, 1989, p. 556.

⁴⁰ Lucien Febvre, Henri-Jean Martin, *L'apparition du livre*, Paris, Editions Albin Michel, 1971, p. 311.

- *Mémoires des comtes de Champagne* (1572).
- *Raisons pour lesquelles les évêques de France ont pu donner l'absolution à Henri de Bourbon, roi de France* (1593).
- *Libertés de l'Eglise Gallicane* (Paris, 1594, in-8°, dedicată lui Henric al IV-lea).
- *Commentaires sur les Coutumes de Troyes* (Paris, 1628).
- *Adversariorum subsecivorum libri duo, ...*, Parisii, apud Ioan. Borellum, 1565, in-8°, în care corectează și explică pasaje din 120 de autori antici greci și latini. În colecțiile BACJN, se păstrează această operă într-o ediție: Basileae, in officina Petri Perne, 1574, in-8°, în Fondul Unitarian (cota U 56457).⁴¹

Operele lui Pierre Pithou au fost răspândite nu numai în Franța, ci și în întreaga Europă, ajungând și pe teritoriul Transilvaniei. Câteva exemplare de o deosebită valoare s-au păstrat până astăzi în colecțiile unor prestigioase biblioteci. Cercetarea noastră s-a desfășurat în cele mai renumite biblioteci transilvănene din Cluj-Napoca (Biblioteca Academiei Române. Filiala Cluj-Napoca și Biblioteca Centrală Universitară „Lucian Blaga”), Târgu Mureș (Biblioteca Județeană Mureș, Biblioteca „Teleki-Bolyai”), Sibiu (Biblioteca Muzeului Național Brukenthal), Alba Iulia (Biblioteca Națională a României, Filiala Batthyaneum), Aiud (Biblioteca Documentară a Muzeului Orășenesc de Istorie- Bethlen), Satu Mare (Biblioteca Județeană), Bistrița (Biblioteca Județeană Bistrița-Năsăud) și Zalău (Biblioteca Documentară). Până în această etapă a cercetării noastre, am găsit operele lui Pierre Pithou doar în Biblioteca Academiei Române. Filiala Cluj-Napoca (BACJN) - 6 exemplare, și în Biblioteca Județeană Mureș, Biblioteca „Teleki-Bolyai” (BTBTGM) – 2 exemplare. La BACJN, am întâlnit și 2 exemplare din operele lui François Pithou.

Așadar, operele lui Pierre Pithou și cele ale familiei sale (respectiv ale lui François Pithou), considerate de specialiști ca fiind, în mare parte, rarități bibliofile, sunt întâlnite în două prestigioase colecții din Transilvania. Exemplarele sunt bine păstrate, legate artistic în piele sau pergament, în cea mai mare parte, cu ex-librisuri și cu multe însemnări

⁴¹ Cf. *Dictionnaire des Lettres Françaises*, op. cit., p. 571; *La Grande Encyclopédie. Inventaire raisonné...*, op. cit., p. 991-992; *Grand Larousse encyclopédique en dix volumes*, p. 522.

manuscrise. Ele au fost tipărite în secolele al XVI-lea (7 exemplare), al XVII-lea (2 exemplare) și începutul celui de-al XIX-lea (1 exemplar).

Dintre posesori, îl remarcăm în mod deosebit pe Timotei Cipariu, cunoscutul erudit român, neobositul colecționar al unor opere de o mare valoare științifică și artistică (5 exemplare). Tezaurul ciparian de carte este una din cărțile de vizită ale Bibliotecii Academice Clujene.

Lucrările lui Pierre Pithou au circulat și pe teritoriul Transilvaniei, constituind instrumente de lucru atât de necesare intelectualității în formare, iar punerea lor în valoare ni s-a părut necesară.⁴²

⁴² Bibliografie suplimentară: Adams, H. M., *Catalogue of Books printed on the Continent of Europe, 1501-1600*, in *Cambridge Libraries*, vol. I-II, Cambridge, 1967; Cioranescu, Alexandre, *Bibliographie de la littérature française du seizième siècle*, Pris, 1959; Daisa, Dora, *Cartea franceză în Biblioteca lui T. Cipariu. Catalog alfabetic*, Cluj-Napoca, 1984; Damian, Elena, *Catalogul cărții franceze din secolul al XVI-lea în colecțiile Bibliotecii Academice Clujene (manuscris)*; Darabont, Elena, *Catalog de carte veche în Biblioteca Județeană Bistrița-Năsăud, sec. XV-XVII*, vol. I, Cluj-Napoca, 2005; Hotea, Meda-Diana; Kovács Mária; Soporan, Emilia-Mariana, *Catalogul cărții rare din colecțiile Bibliotecii Centrale Universitare „Lucian Blaga” (sec. XVI-XVIII)*, Cluj-Napoca, 2007; Vasil-Marinescu, Paul; Cordea, Marta, *Cartea străină în Biblioteca Județeană Satu Mare. Sec. XV-XVI. Catalog*, Satu Mare, 1998.